

1.5. Πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων

Ελευθερία Παναγιώτου

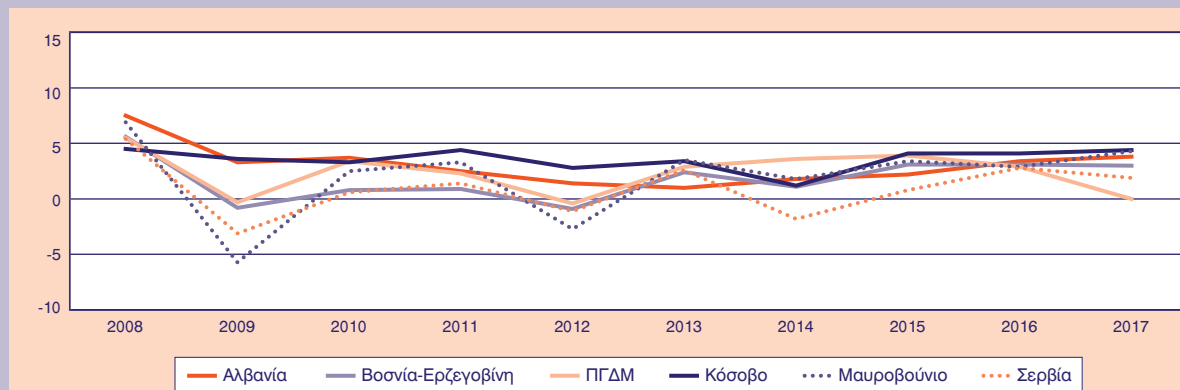
1.5.1. Ανάπτυξη

Η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων επιβραδύνθηκε, από 3,1% το 2016, σε ένα εκτιμώμενο 2,4% το 2017, λόγω των χαμηλότερων ρυθμών ανάπτυξης στη Σερβία και την ΠΓΔΜ (Διάγραμμα 1.5.1). Στη Σερβία, η αύξηση του ΑΕΠ έπεσε από 2,8% το 2016 σε 1,9% το 2017, λόγω του βαρύ χειμώνα και της καλοκαιρινής ξηρασίας που οδήγησαν σε σημαντική μείωση της παραγωγής ενέργειας και της γεωργικής παραγωγής (περίπου 10%). Η ταχεία αύξηση των εισαγωγών –ιδιαίτερα οι εισαγωγές πετρελαίου και τροφίμων– αντισταθμίστηκε από μία μέτρια αύξηση των εξαγωγών. Αν και η βιομηχανική παραγωγή και οι υπηρεσίες ανέκαμψαν το 2017 –με την ανάπτυξη του εμπορίου, των μεταφορών και του τουρισμού– δεν ήταν αρκετό για να αντισταθμιστεί η πτώση της γεωργικής παραγωγής. Η ιδιωτική κατανάλωση, υπό την ώθηση της αύξησης της απασχόλησης και των πιστώσεων προς τα νοικοκυριά, αλλά και των υψηλότερων μισθών, αποτέλεσε σημαντική πηγή οικονομικής ανάπτυξης. Στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ),

η παρατεταμένη πολιτική αναταραχή του 2015-17 οδήγησε στην απότομη πτώση των δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων, και συνέβαλε στην επιβράδυνση της ανάπτυξης, η οποία από 2,9% το 2016, έφτασε να είναι πλέον μηδενική. Η ιδιωτική κατανάλωση ήταν ο μόνος παράγοντας που συνέβαλε στην ανάπτυξη το 2017, καθώς –όπως συνέβη στη Σερβία– ωθήθηκε από την υψηλότερη απασχόληση, την αυξανόμενη πίστωση στα νοικοκυριά και τους υψηλότερους μισθούς.

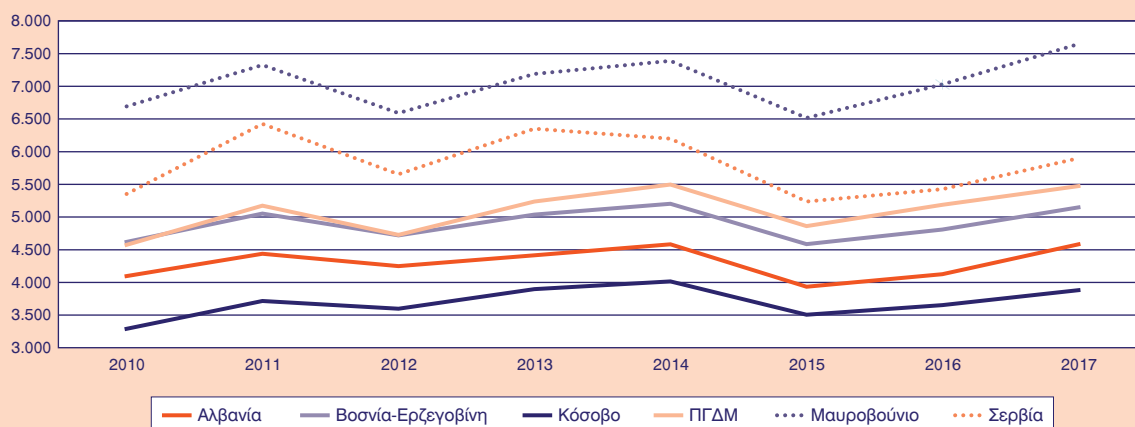
Ωστόσο, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία στην περιοχή, είχε σταθερή ανάπτυξη, κατ' εκτίμηση 3%, και ο δυναμισμός των μικρότερων οικονομιών συνέβαλε επίσης στην περιφερειακή ανάπτυξη. Στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη η ανάπτυξη προήλθε σε μεγάλο βαθμό από την ιδιωτική κατανάλωση, τις επενδύσεις και την ανάπτυξη των υπηρεσιών. Το πραγματικό ΑΕΠ της Αλβανίας αυξήθηκε κατά 3,8% το 2017, κυρίως λόγω των ιδιωτικών επενδύσεων και της κατανάλωσης. Η δυναμική των επενδύσεων αφορούσε κυρίως δύο μεγάλα ενεργειακά έργα που χρηματοδοτήθηκαν από ξένες άμεσες επενδύσεις (ΞΑΕ), τον Διαδριατικό αγωγό (Trans Adriatic Pipeline) και τον υδροηλεκτρικό σταθμό της Devoll. Η συνεχής ανάκαμψη της απασχόλησης, των μισθών και της πίστωσης των νοικοκυριών ενίσχυσε την ιδιωτική κατανάλωση. Ο τουρισμός και η ανάκαμψη των εξαγωγών εμπορευμάτων αντιστάθμισαν με το παραπάνω την αύξηση των εισαγωγών μηχανημάτων και εξοπλισμού που αφορούσαν τις επενδύσεις, και των εισαγωγών ενέργειας που ήταν αναγκαίες λόγω της ξηρασίας. Το ΑΕΠ του Κοσόβου αυξήθηκε κατά ένα εκτιμώμενο 4,4% το 2017, κυρίως λόγω των αυ-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.5.1
Δυτικά Βαλκάνια, ΑΕΠ (% μεταβολής)

Πηγή: IMF, World Economic Outlook, April 2018.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.5.2
Δυτικά Βαλκάνια, Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (US\$)

Πηγή: IMF, *World Economic Outlook*, April 2018.

ξημένων δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων και της ανάκαμψης των εξαγωγών. Οι εξαγωγές, με υψηλότερες τιμές στα βασικά μέταλλα, καθώς και υψηλότερη παραγωγή και υψηλότερες εξαγωγές υπηρεσιών, πρόσθεσαν 3,6 ποσοστιαίες μονάδες στην ανάπτυξη. Οι ιδιωτικές επενδύσεις ενθαρρύνθηκαν από ένα ελκυστικότερο επιχειρηματικό περιβάλλον, καλύτερες επιλογές χρηματοδότησης και περισσότερες εισροές ΞΑΕ. Οι δημόσιες επενδύσεις χάρισαν 3 ποσοστιαίες μονάδες στην ανάπτυξη, έναντι 2,1. Η επέκταση των υπηρεσιών (ιδίως στους τομείς των κατασκευών, του εμπορίου, των χρηματοπιστωτικών και των μεταφορών) πρόσθεσε 2,6 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ η γεωργία και η βιομηχανία συνέβαλαν μόνο κατά 0,4 και 0,7 ποσοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα. Τέλος, η οικονομία του Μαυροβουνίου αναπτύχθηκε κατά περίπου 4,3% το 2017, βοηθούμενη από την κατανάλωση των νοικοκυριών και τις επενδύσεις: οι επενδύσεις έφεραν 5 ποσοστιαίες μονάδες, καθώς η κατασκευή της εθνικής οδού Bar-Boljare και η κατασκευή κατοικιών επιταχύνθηκαν, ενώ αυξήθηκε και η κατανάλωση των νοικοκυριών χάρη στην αύξηση των μισθών και της απασχόλησης, προσθέτοντας έτσι 3,7 ποσοστιαίες μονάδες στην αύξηση του ΑΕΠ.

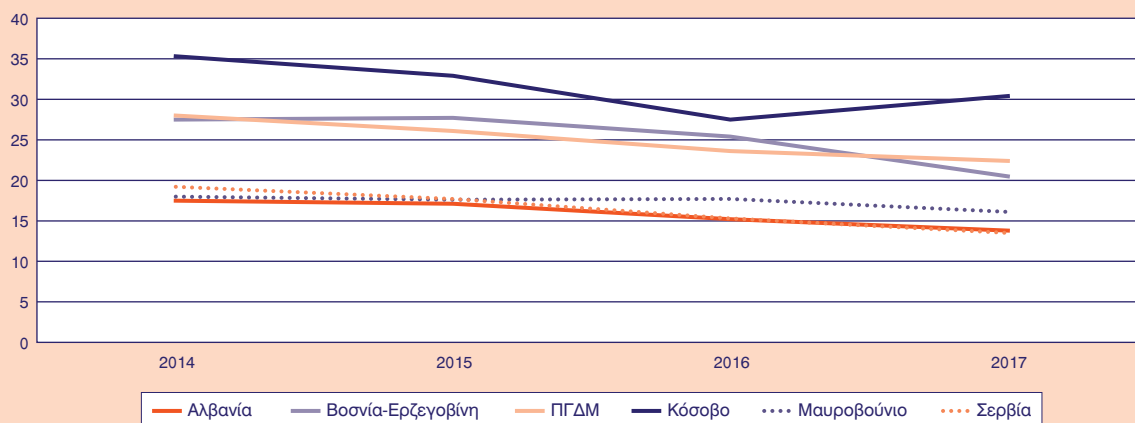
Μετά από έντονη συρρίκνωση το 2015, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξήθηκε σταθερά σε όλες τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων τα επόμενα δύο χρόνια: στην Αλβανία αυξήθηκε από \$3.935 το 2015 σε \$4.582 το 2017, στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη από \$4.586 σε \$5.148, στην ΠΓΔΜ από \$4.860 σε \$5.474, στο Κόσοβο από \$3.506 σε \$3.880, στο Μαυροβούνιο από \$6.517 σε \$7.647 (το πιο υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην περιοχή) και στη Σερβία από \$5.237 σε \$5.899 (Διάγραμμα 1.5.2).

1.5.2. Απασχόληση

Η ανεργία μειώθηκε σε όλες τις χώρες της περιοχής εκτός από το Κόσοβο (Διάγραμμα 1.5.3). Σύμφωνα με τα στοιχεία, τον Σεπτέμβριο του 2017 υπήρχαν 1,24 εκατομμύρια άνεργοι, -5,6% λιγότεροι σε ένα χρόνο. Κατά την ίδια περίοδο, δημιουργήθηκαν περίπου 190.000 νέες θέσεις εργασίας στα Δυτικά Βαλκάνια, με την απασχόληση να αυξάνεται σε όλες τις χώρες. Το μέσο ποσοστό απασχόλησης στα Δυτικά Βαλκάνια αυξανόταν κατά 1,2 μονάδες ετησίως, φθάνοντας το 44,2% τον Σεπτέμβριο του 2017. Σε όλες τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων –εκτός του Κοσόβου– πάνω από το 80% των νέων θέσεων εργασίας το 2017 αφορούσε τον κλάδο των υπηρεσιών (κυρίως στο χονδρικό και το λιανικό εμπόριο). Η ανεργία των νέων στα Δυτικά Βαλκάνια μειώθηκε σε 31,5% τον Σεπτέμβριο του 2017 (307.000 λιγότεροι άνεργοι νέοι), 6 ποσοστιαίες μονάδες κάτω από το ποσοστό του Σεπτεμβρίου 2016.

Στην Αλβανία η απασχόληση αυξήθηκε κατά 3,3% το 2017, μετά την εντυπωσιακή άνοδό της, κατά 6,5% το 2016. Η συμμετοχή στην αγορά εργασίας αυξήθηκε σε 58,3%. Το 2017 το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε κατά 1,4 ποσοστιαίες μονάδες σε 13,6% –ιστορικό χαμηλό για τη χώρα. Με ποσοστό 26%, η ανεργία των νέων στην Αλβανία είναι η χαμηλότερη στην περιοχή. Η ανεργία στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη μειώθηκε από 25,4% το 2016 σε 20,5% το 2017– η μεγαλύτερη μείωση ανεργίας στην περιοχή κατά την περίοδο αυτή. Ωστόσο, αυτό οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στη μείωση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας καθώς οι άνθρωποι μετανάστευσαν ή σταμάτησαν να αναζητούν εργασία. Επιπλέον, αν και η μακροχρόνια ανεργία

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.5.3
Δυτικά Βαλκάνια, Ανεργία (% μεταβολής)

Πηγή: IMF, *World Economic Outlook*, April 2018.

για στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη μειώθηκε σχεδόν κατά 3,4% το 2017, το 82% επί της συνολικής ανεργίας εξακολουθεί να αποτελεί ένα πολύ υψηλό ποσοστό. Η απασχόληση το 2017 βρισκόταν στο χαμηλό 33,9%. Το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης της απασχόλησης προήλθε από τους κλάδους της γεωργίας και των υπηρεσιών, ενώ η βιομηχανική απασχόληση μειώθηκε σε απόλυτες τιμές.

Στην ΠΓΔΜ, η απασχόληση αυξήθηκε κατά 2,4% το 2017, κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους, εν μέρει με τη βοήθεια επιδοτήσεων οι οποίες συνέβαλαν στη δημιουργία περισσότερων από 5.000 θέσεων εργασίας (η πολιτική αυτή διακόπηκε από τη νέα κυβέρνηση μετά τον Ιούλιο του 2017). Ωστόσο, στο 44,5%, το ποσοστό απασχόλησης εξακολουθεί να είναι χαμηλό. Οι περισσότερες θέσεις απασχόλησης δημιουργήθηκαν στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο, στις μεταφορές, στην αποθήκευση και στη μεταποίηση –κλάδοι που συνδέονται περισσότερο με τις ΞΑΕ που επωφελούνται από φοροαπαλλαγές και άλλες μορφές κρατικής στήριξης. Το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο ιστορικό χαμηλό του 22,4% το 2017 –από το οποίο το 81% είναι μακροπρόθεσμο– ενώ η ανεργία των νέων μειώθηκε κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα στο 46,7%. Στο Κόσοβο, η υψηλότερη ανάπτυξη συνέβαλε στη δημιουργία θέσεων εργασίας το 2017. Η συμμετοχή στην αγορά εργασίας αυξήθηκε κατά 3,8 ποσοστιαίες μονάδες και η απασχόληση αυξήθηκε κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες· παρ' όλα αυτά αυξήθηκε και η ανεργία (κατά 3,3 ποσοστιαίες μονάδες) στο 30,4%, καθώς περισσότεροι άνθρωποι, ιδίως νέοι, εισήλθαν στην αγορά εργασίας με ταχύτερο ρυθμό από αυτόν της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Πάνω από το 70% της ανεργίας είναι μακροπρόθεσμη, και η

απασχόληση εξακολουθεί να είναι μόνο στο 29,7%. Η απασχόληση αυξήθηκε στον τομέα της πληροφόρησης, της βιομηχανικής παραγωγής, της γεωργίας, του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, των επικοινωνιών, και των υπηρεσιών υποστήριξης και διοικητικών δραστηριοτήτων. Η ανεργία των νέων μειώθηκε από 52,4% το 2016 σε 51,6%. Το Κόσοβο ήταν η μόνη χώρα στην περιοχή όπου σημαντικότερος παράγοντας για την αύξηση της απασχόλησης ήταν η βιομηχανία –και όχι οι υπηρεσίες: Σε αυτό συνέβαλε κατά πολύ η αύξηση, από πλευράς ΕΕ, της ζήτησης μετάλλου από τη χώρα αυτή.

Στο Μαυροβούνιο, η απασχόληση αυξήθηκε κατά 2,3% κατά τη διάρκεια του έτους, φθάνοντας το 45,9% το 2017. Το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε από 17,7% το 2016 σε 16,1% το 2017 (Διάγραμμα 1.5.3), και η ανεργία των νέων μειώθηκε από 36,1% σε 32% κατά την ίδια περίοδο. Στη Σερβία, παρά την αρνητική επίδραση των καιρικών συνθηκών στη γεωργική δραστηριότητα, η απασχόληση αυξήθηκε κατά περίπου 3% το 2017 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Το μέσο ποσοστό απασχόλησης του 2017 έφθασε στο υψηλότερο επίπεδο του 46,7%, με κορυφαίο τον κλάδο των υπηρεσιών που δημιούργησε 33.000 νέες θέσεις εργασίας (το ένα τέταρτο των οποίων στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο), χάρη στην υψηλότερη κατανάλωση και τις ταχέως εξελισσόμενες εξαγωγές υπηρεσιών. Η βιομηχανία δημιούργησε άλλες 23.700 θέσεις εργασίας (6% αύξηση της απασχόλησης σε αυτόν τον κλάδο). Μια πρόσθετη ώθηση προήλθε από τη μεγαλύτερη ζήτηση από την ΕΕ για τα προϊόντα της σερβικής αυτοκινητοβιομηχανίας. Επιπλέον, ο αριθμός των εγγεγραμμένων επιχειρηματιών αυξήθηκε κατά 5,9% το 2017. Η ανεργία μειώθηκε από 15,3% το 2016 σε

13,5% το 2017, το χαμηλότερο ποσοστό στην περιοχή. Η ανεργία των νέων μειώθηκε επίσης από 35,0% σε 32,0% την ίδια περίοδο.

1.5.3. Δημοσιονομικά ισοζύγια

Αν και τα περισσότερα κράτη είχαν μεγαλύτερα έσοδα (κυρίως μέσω της βελτιωμένης εισπραξης φόρων), λίγα ήταν εκείνα που αξιοποίησαν την ευκαιρία βελτίωσης της δημοσιονομικής ισορροπίας: στις περισσότερες περιπτώσεις, τα υψηλότερα έσοδα οδήγησαν σε υψηλότερες δαπάνες και υψηλότερα ελλείμματα στην περιοχή. Η εξαίρεση ήταν η Σερβία και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, όπου οι συνεχιζόμενες προσπάθειες εξυγίανσης, σε συνδυασμό με τις χαμηλότερες επιδοτήσεις στις κρατικές επιχειρήσεις, οδήγησαν σε δημοσιονομικά πλεονάσματα το 2017. Αντιθέτως, το Μαυροβούνιο κατέγραψε τη μεγαλύτερη αύξηση του ελλείμματος, 2,3% του ΑΕΠ, λόγω πρόσθετων δαπανών για την κατασκευή του αυτοκινητόδρομου Bar-Boljare. Ωστόσο, το 2017, η χώρα εισήγαγε μεταρρυθμίσεις για τη συγκράτηση των τρεχουσών δαπανών, την κατάργηση μη στοχοθετημένων κοινωνικών παροχών και τη μείωση των δαπανών για τους μισθούς του Δημοσίου. Η Αλβανία αύξησε τις δημόσιες επενδυτικές δραστηριότητες (δημόσιες υποδομές και επιδοτήσεις ενέργειας), η ΠΓΔΜ διέθεσε επιπλέον κονδύλια για την υγεία, τις συντάξεις, τις επιδοτήσεις και την κοινωνική βοήθεια, ενώ το Κόσοβο επέλεξε να αυξήσει τις συντάξεις και τα οφέλη για τους παλαιμάχους πολεμιστές, καθώς και τις δημόσιες επενδύσεις, όπως αυτή του αυτοκινητόδρομου Route 6.

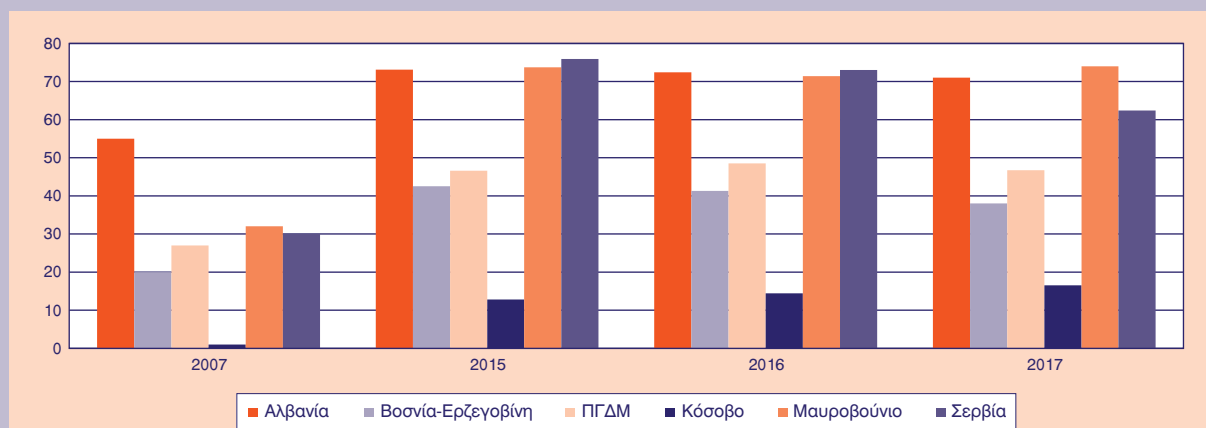
Οι χώρες που έφεραν εις πέρας το έργο της δημοσιονομικής εξυγίανσης, πέτυχαν και ελάφρυνση του

δημόσιου χρέους τους (Διάγραμμα 1.5.4). Ο συνδυασμός οικονομικής ανάπτυξης, δημοσιονομικής πειθαρχίας και ενεργής διαχείρισης του χρέους το 2017, μείωσε το δημόσιο χρέος και το χρέος με εγγύηση του Δημοσίου στη Σερβία, την Αλβανία, την ΠΓΔΜ και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Μεταξύ του 2016 και του 2017, το χρέος με εγγύηση του Δημοσίου μειώθηκε από το 73% στο 62,4% του ΑΕΠ στη Σερβία, από το 72,4% στο 71,0% στην Αλβανία, από το 48,5% στο 46,7% στην ΠΓΔΜ και από το 41,3% στο 38,0% στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Αντιθέτως, το χρέος με εγγύηση του Δημοσίου του Μαυροβουνίου αυξήθηκε από 71,4% του ΑΕΠ σε 74%, και του Κόσοβου, ενώ εξακολουθεί να είναι το χαμηλότερο στην περιοχή (16,5% του ΑΕΠ το 2017), συνεχίζει να αυξάνεται από το 2014.

1.5.4. Τραπεζική χρηματοδότηση

Το 2017, το υπόλοιπο των τραπεζικών πιστοδοτήσεων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις αυξήθηκε σε όλη στην περιοχή, εκτός από την Αλβανία. Στο Κόσοβο, η αύξηση των πιστώσεων προς τον ιδιωτικό τομέα ήταν ιδιαίτερα μεγάλη, πάνω από 11% το 2017, καθώς η ιδιωτική ζήτηση αυξήθηκε λόγω των καλύτερων συνθηκών της αγοράς και των χαμηλότερων επιτοκίων. Στο Μαυροβούνιο, η επιτάχυνση της αύξησης των πιστώσεων του ιδιωτικού τομέα υπερέβη το 6% τον Δεκέμβριο του 2017, καθώς η εμπιστοσύνη βελτιώθηκε, και σημειώθηκε μεγάλη αύξηση των καταθέσεων –σημαντική πηγή χρηματοδότησης για τις τοπικές τράπεζες. Ο δανεισμός, στο 3 με 7 τοις εκατό, παρέμεινε ισχυρός στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και την ΠΓΔΜ, ενώ η πιστωτική ανάπτυξη ήταν σχεδόν μηδενική στην Αλβανία, κυρίως λόγω των διαγραφών δανείων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.5.4
Δυτικά Βαλκάνια, Δημόσιο χρέος (% ΑΕΠ)

Πηγή: IMF, *World Economic Outlook*, April 2018.

Οι τράπεζες στην περιοχή έχουν ρευστότητα και ισχυρή κεφαλαιοποίηση. Στο τέλος του 2017, η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών ήταν κατά μέσο όρο 17,5% και ο δείκτης σχέσης ρευστοποιήσιμου προς συνολικό ενεργητικό ήταν περίπου 29,6%. Η κερδοφορία, αν και χαμηλή, διατηρήθηκε σταθερή, με μέση περιφερειακή απόδοση στοιχείων ενεργητικού 1,7%. Ωστόσο, ο κλάδος εξακολουθεί να ασχολείται με τις μετασεισμικές δονήσεις της οικονομικής κρίσης: παρά τις βελτιώσεις στο τραπεζικό σύστημα στο σύνολό του, οι αδυναμίες των εγχώριων τραπεζών έχουν αναζωπυρώσει τις ανησυχίες για την ποιότητα των στοιχείων ενεργητικού και την υγεία συγκεκριμένων τραπεζών, ιδίως στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, τη Σερβία και το Μαυροβούνιο. Κάποιες περαιτέρω διαρθρωτικές αλλαγές είναι πολύ πιθανές μετά τη σχεδιαζόμενη πώληση ορισμένων θυγατρικών ιδιοκτησίας εξωτερικού, καθώς οι μητρικές τράπεζες αναπροσαρμόζουν τα ανοίγματά τους στο εξωτερικό, και τα μικρότερα εγχώρια ιδρύματα συγχωνεύονται στην Αλβανία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και τη Σερβία.

1.5.5. Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

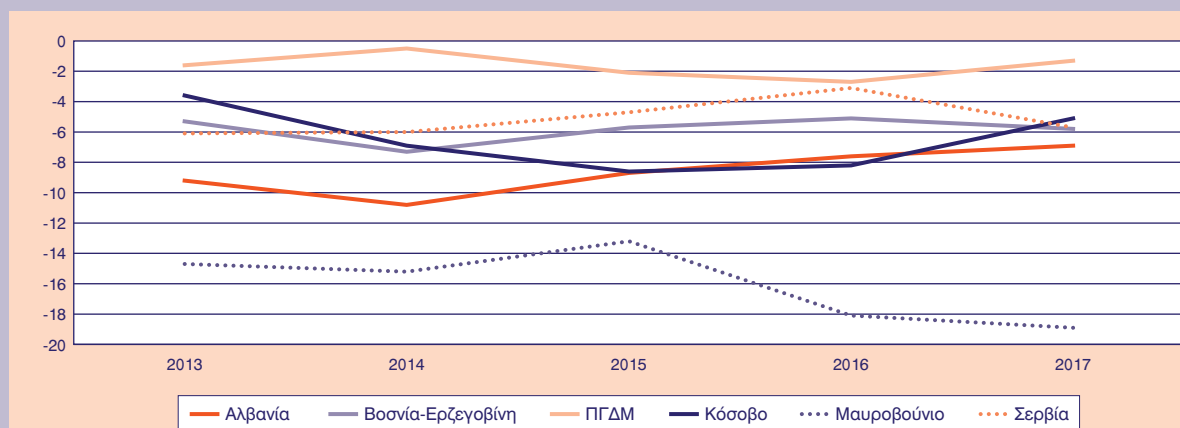
Το 2017 τα εξωτερικά ελλείμματα διευρύνθηκαν στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο και τη Σερβία, και μειώθηκαν στην Αλβανία, το Κόσοβο και την ΠΓΔΜ (Διάγραμμα 1.5.5). Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στη Σερβία αυξήθηκε σημαντικά –από 3,1% του ΑΕΠ το 2016 σε 5,7% το 2017–, καθώς το πλεόνασμα στις πωλήσεις υπηρεσιών δεν αντισταθμίζει την αύξηση του εμπορικού ελλείμματος κατά 27,8% και το έλλειμμα πρωτογενούς εισοδήματος στο 27,1%. Ωστόσο, τα εμβάσματα αυξήθηκαν

σημαντικά –κατά 10,1%, φτάνοντας στο 5,9% του ΑΕΠ– και μια καθαρή αύξηση κατά 27,1% των ΞΑΕ ήταν αρκετή για τη χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Το 2017, υπήρξε επιδείνωση στα ήδη σημαντικά εξωτερικά ελλείμματα του Μαυροβουνίου: το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διευρύνθηκε στο 18,9% του ΑΕΠ το 2017, από 18,1 το προηγούμενο έτος. Οι εισαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 11,7%, γεγονός που οφείλεται στη μεγάλη εξάρτηση από τις εισαγωγές των επενδύσεων σε υποδομές και τουρισμό. Καθώς η ζήτηση της ΕΕ αυξήθηκε, οι εξαγωγές –με πρώτες τις πωλήσεις μετάλλων και μεταλλευμάτων– αυξήθηκαν κατά 13,9%, και οι εξαγωγές υπηρεσιών ομοίως κατά 8%. Ωστόσο, αυτό δεν ήταν αρκετό για να αντισταθμιστεί η διεύρυνση κατά πάνω από 2 ποσοστιαίες μονάδες του εμπορικού ελλείμματος. Οι καθαρές εισροές ΞΑΕ αυξήθηκαν στο 11,2% του ΑΕΠ, χρηματοδοτώντας τα δύο τρίτα του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης αυξήθηκε ελαφρώς το 2017, στο 5,8%, κυρίως λόγω των αυξημένων εισαγωγών που απαιτούνται για δημόσια επενδυτικά έργα. Το πλεόνασμα υπηρεσιών από μεταφορές, ταξίδια, κατασκευές και εμβάσματα ήταν αρκετό για τη χρηματοδότηση σημαντικού μέρους του εμπορικού ελλείμματος, ενώ το υπόλοιπο χρηματοδοτήθηκε μέσω ΞΑΕ.

Αντίθετα, το χαμηλότερο εμπορικό έλλειμμα και η αύξηση των εμβασμάτων συνέβαλαν στη μείωση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στην Αλβανία, το Κόσοβο και την ΠΓΔΜ. Συγκεκριμένα, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Αλβανίας μειώθηκε από 7,6% του ΑΕΠ το

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.5.5

Δυτικά Βαλκάνια, Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% μεταβολής)

Πηγή: IMF, World Economic Outlook, April 2018.

2016 σε 6,9% το 2017, λόγω της αύξησης των εξαγωγών εμπορευμάτων, τουρισμού και υπηρεσιών που σχετίζονται με τη βιομηχανία, γεγονός που ώθησε τις συνολικές εξαγωγές κατά 44,9%. Η αυξημένη ζήτηση στην ΕΕ, κύριο εμπορικό εταίρο του Κοσόβου, οδήγησε σε αύξηση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών –κατά 23,1% και 17,7%, αντίστοιχα– και συνέβαλε στη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών από 8,2% του ΑΕΠ το 2016 σε 5,1%. Οι υψηλότερες εισροές εμβασμάτων συνέβαλαν επίσης στην αντιστάθμιση της αύξησης των εισαγωγών που σχετίζονται με τις επενδύσεις και την κατανάλωση. Τέλος, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της ΠΓΔΜ μειώθηκε στο 1,3% του ΑΕΠ το 2017, από 2,7% το 2016, χάρη στις σταθερές εξαγωγικές επιδόσεις του σιδήρου και χάλυβα, των επίπλων και του καπνού.

Οι σταθερές εισροές ΞΑΕ συνέβαλαν στη χρηματοδότηση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών: οι συνολικές εισροές ΞΑΕ στην περιοχή ήταν σχετικά σταθερές το 2017, υποστηριζόμενες από εισροές εμβασμάτων. Στο Μαυροβούνιο, οι καθαρές εισροές ΞΑΕ αυξήθηκαν κατά 1,8 ποσοστιαίες μονάδες, σε 11,2% του ΑΕΠ, καθώς συνεχίστηκαν οι επενδύσεις στους κλάδους του τουρισμού και των ακινήτων, αλλά χρηματοδότησαν μόνο το 60% του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών. Στην Αλβανία, οι καθαρές εισροές ΞΑΕ συνδέθηκαν με μεγάλα επενδυτικά έργα, ενώ στη διασπορά του Κοσόβου, οι επενδύσεις σε ακίνητα ενισχύθηκαν από την αύξηση των εμβασμάτων στην περιοχή, 11,2% του ΑΕΠ. Στη Σερβία και την ΠΓΔΜ, οι εισροές ΞΑΕ συνέχισαν να χρηματοδοτούν πλήρως το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών, αλλά στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, όπου οι ΞΑΕ είναι σημαντικά χαμηλότερες από ό,τι σε άλλες χώρες, χρηματοδοτούν μόνο το 30% περίπου. Παρόλο που τα Δυτικά Βαλκάνια έχουν ουσιαστική στήριξη της ανάπτυξής τους από τις εισροές ΞΑΕ, οι επενδύσεις παραμένουν χαμηλότερες από τις συνιστώμενες για βιώσιμη ανάπτυξη.

1.5.6. Προκλήσεις και προοπτικές

Μεσοπρόθεσμα, ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων αναμένεται να ανακάμψει, φθάνοντας το 3,2% το 2018 και 3,4% το 2019. (Πίνακας 1.5.1). Η οικονομία της ΠΓΔΜ αναμένεται να επιταχυνθεί το 2018 και να αγγίξει το 2,3% –από το μηδέν του 2017– καθώς οι επενδύσεις και η κατανάλωση ανακάμπτουν μετά την επίλυση της πολιτικής κρίσης. Στη Σερβία, η ανάκαμψη στις επενδύσεις προβλέπεται να φέρει ανάπτυξη 3% το 2018 και 3,5% το 2019. Στο Κόσοβο αναμένεται ανάπτυξη στο 4,8% το 2018-19, η οποία θα οδηγήσει σε υψηλό-

τερες κεφαλαιουχικές δαπάνες και επενδύσεις, ενώ αναμένεται ανάπτυξη και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, χάρη στην αύξηση των επενδύσεων στον κλάδο της ενέργειας, των κατασκευών και του τουρισμού. Από την άλλη πλευρά, η ανάπτυξη στην Αλβανία και το Μαυροβούνιο αναμένεται να είναι μέτρια το 2018-19, καθώς τα μεγάλα έργα των ΞΑΕ τερματίζονται και η απαραίτητη δημοσιονομική εξυγίανση βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη στο Μαυροβούνιο.

Οι προβλέψεις για την ανάπτυξη στα Δυτικά Βαλκάνια συνδέονται στενά με τις ευνοϊκές εξωτερικές συνθήκες: μεγαλύτερη αύξηση των συνολικών εμπορικών ροών, ευνοϊκές συνθήκες χρηματοδότησης και συνεχής ανάπτυξη στην ΕΕ –τον σημαντικότερο εμπορικό και επενδυτικό εταίρο των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων (Διάγραμμα 1.5.6). Η υλοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων είναι επίσης απαραίτητη για μια βιώσιμη ανάπτυξη: μεταξύ άλλων, είναι απαραίτητη η μεταρρύθμιση της περίπλοκης φορολογικής διοίκησης, η επιτάχυνση της ατζέντας των ιδιωτικοποιήσεων, η βελτίωση του αδιαφανούς επιχειρηματικού περιβάλλοντος, η αντιμετώπιση των πελατειακών σχέσεων και της διαφθοράς.

Τέλος, προϋπόθεση για μια βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη είναι η πολιτική σταθερότητα και η εθνική συμφιλίωση, ένας ακόμα διαχρονικά δύσκολος στόχος στην περιοχή. Στο πλαίσιο αυτό, οι ηγεσίες των κρατών των Δυτικών Βαλκανίων πρέπει να διασφαλίσουν και να βελτιώσουν την ποιότητα των θεσμών και της εκλογικής διαδικασίας, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την ελευθερία του τύπου. Πρέπει επίσης να αναστρέψουν την πρόσφατη αύξηση

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.5.1 ΑΕΠ (% μεταβολής)

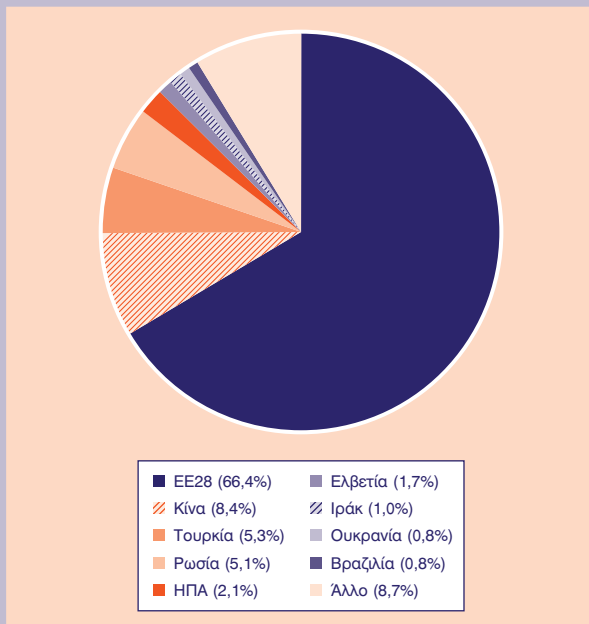
	2016	2017	2018*	2019*
Αλβανία	3,4	3,8	3,6	3,5
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	3,1	3,0	3,2	3,4
ΠΓΔΜ	2,9	0,0	2,3	2,7
Κόσοβο	4,1	4,4	4,8	4,8
Μαυροβούνιο	2,9	4,3	2,8	2,5
Σερβία	2,8	1,9	3,0	3,5
Δυτικά Βαλκάνια	3,1	2,4	3,2	3,5

Πηγή: IMF, *World Economic Outlook*, April 2018.

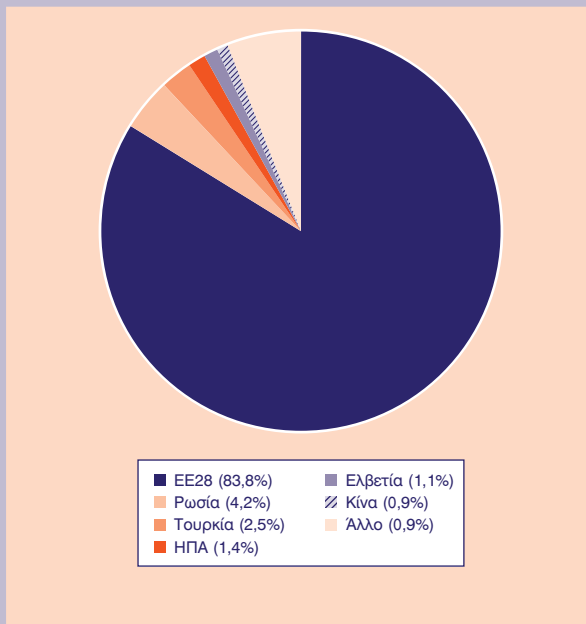
* Πρόβλεψη.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.5.6

Κύριοι εμπορικοί εταίροι Εισαγωγές 2017

Κύριοι εμπορικοί εταίροι Εξαγωγές 2017

Πηγή: European Commission, Directorate-General for Trade, April 2018.

των περιπτώσεων εθνικών εντάσεων και λαϊκιστικής/εθνικιστικής ρητορικής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συνεχίσει να παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην οικονομική, πολιτική και εθνική σταθερότητα της περιοχής: η «Αξιόπιστη Προοπτική για τα Δυτικά Βαλκάνια» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2018, στοχεύει στη δημιουργία μιας νέας δυναμικής προς τη διεύρυνση της ΕΕ, επιταχύνοντας τις μεταρρυθμίσεις που πρέπει να εφαρμόσουν τα έξι κράτη, και δίνοντας συγκεκριμένο πλαίσιο και χρονοδιάγραμμα για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Βιβλιογραφία

EBRD, *Transition Report 2017-2018*, Country Assessments.

European Commission, Directorate-General for Trade, *Western Balkans*, April 2018.

IMF, *World Economic Outlook*, April 2018.

United Nations Conference on Trade and Development, *World Investment Report*, 2017.

World Bank, *Migration and Remittances Factbook*, 2017.